

וילי ברכמן, הקאפו הגיבור - ד"ר אנה הייקובה

בעדויות שורדי "מחנה המשפחות" מטרזיינשטאט באושוויץ מוזכר תכופות וילי ברכמן. רב האסירים מסכימים כי בהשוואה לאנשי קאפו אחרים, הוא היה אדם הגון. לדברי עדי ראייה הוא אף הציל חיי כמה אסירים יהודים.

וילי נולד בהמבורג בשנת 1903 למשפחה ממעמד הפועלים, וגדל בתנאים קשים. בשנות הרעב של מלחמת העולם הראשונה נהג לגנוב מזון כדי לתמוך באמו, בדומה לבני נוער גרמנים רבים אחרים. בהיותו בן 14 נתפס ונעצר לראשונה. גיליון ההרשעות שלו הותרע על למעלה משני עמודים. הוא הוכשר כצבעי ובשנת 1926 התחתן עם לואיזה הנזה; שנה לאחר מכן נולדה בתו היחידה אירמגרד. בני הזוג ברכמן חוו קשיים רבים במהלך המשבר הכלכלי, ונזקקו לתמיכת מערכת הרווחה. לואיזה חלתה בשחפת. וילי ניסה למצוא פרנסה באמצעות גניבה והסתרת סחורות גנובות. מדובר היה בגניבות קטנות: שני קילו קפה או דלי פחמים. ב-1933, בתקווה להתחלה חדשה, הצטרף למפלגה הנאצית אך לאחר שנה גורש מהמפלגה בשל גניבת אופניים ומכירתן לחבר למפלגה. ברכמן המשיך להכנס ולצאת מהכלא עד 1938, אז חוקקו הנאצים חוק על "פושעים מועדים", לפיו אנשים שנשפטו יותר משלוש פעמים, נשלחו ישירות מהכלא למחנה הריכוז. אסירים אלה נשאו על בגדיהם משולש שחור שמשמעותו הייתה "פושעים".

ברכמן נשלח למחנות אמסלאנד ואחר כך לזקסנהאוזן, ובאוגוסט 1940 נשלח לאושוויץ. אשתו התגרשה ממנו. באושוויץ עבד ברכמן בסלילת כבישים ובקומנדו צבעים. פעם, לאחר שגנב מזון לעצמו ולחבריו, נתפס ועונה בבלוק העונשין הידוע לשמצה (הבונקר). בספטמבר 1943 התמנה לקאפו ב"מחנה המשפחות". בעולם האכזר של אושוויץ אסירים רבים זוכרים אותו כמי שעזר בשעת הצורך ואף יותר מכך. הוא השיג מזון עבור אסירה הרה, בזכרו את אשתו במצב דומה. הוגו לנגספלד (לימים פאבל לנק), שהשתייך לקבוצה הקומוניסטית ב"מחנה המשפחות", נזכר שברכמן ידע על הפגישות שלהם וחיפה עליהן.

ב"מחנה המשפחות" פגש ברכמן את דינה גוטליב, האמנית מברנו שקישרה את צריף הילדים בציורים מסרטי וולט דיסני. היא נאלצה גם לצייר דיוקנאות של צוענים מבין קורבנות מנגלה. גוטליב, שהיתה צעירה ויפה, הפכה לאהובתו של ברכמן; חמישים שנה לאחר מכן נזכרה איך התאהבה בו.

היא עזרה לברכמן לקבל שיניים תותבות, הוא איבד את שיניו בשנות הסבל במחנות. גוטליב הכירה בינו ובין מישה גרינוואלד בן ה-12 מפראג, שהפך לשליח שלו.

מישה, כיום פרנק גרינוואלד, חי באינדיאנפוליס בארצות הברית. הוא נזכר: "עבדתי כשליח שלו וביליתי את רוב היום בשליחויות [...] ב-6 ביולי 1944 חוסל מחנה המשפחות הצ'כי, וכל האסירים נאלצו לעבור סלקציה שאורגנה ובוצעה על ידי ד"ר יוסף מנגלה. כשד"ר מנגלה ראה אותי, הוא סימן לי לעמוד מצדו השמאלי של השולחן שלו, שם עמדתי בקבוצה של בני נוער (מתחת לגיל 14). [...] אחרי שעמדתי שם כמה דקות, הופיע לפתע וילי ברכמן ודחף אותי במהירות לתוך קבוצה מבוגרת יותר של בנים [...] שעמדו במרחק של כחמישה מטרים מהקבוצה הצעירה. זמן קצר לאחר מכן, הורו לנו ללכת למחנה B2D (שהיה מחנה גברים). ב-B2D, הוצבתי בצריף שהיה מרפאה של כמה רופאים פולנים - שניים מהם רופאי שיניים, וילי בראכמן ארגן זאת (שאר הנערים הוכנסו למה שנקרא "צריף העונשין", בשליטת קאפו קשוח ואכזרי ששמו היה בדנארק). במרפאה הייתי תחת השגחתם של שני הרופאים, בטוח הרבה יותר מאשר אילו הגעתי לצריף העונשין. נשארתי שם עד לפינוי אושוויץ, בשבוע השני של ינואר 1945". רוב האסירים הנותרים במחנה המשפחות, כולל אחיו ואמו של גרינוואלד, נרצחו בתאי הגזים בימים שלאחר מכן.

בסתיו 1944 נשלח ברכמן למחנה הלזוויין גלייביץ, ומשם לגרוס-רוזן. כאשר נשלח בצעדת מוות לברגן-בלזן, נמלט וחזר לעיר הולדתו בהמבורג, שם שוחרר על ידי הצבא הבריטי. שבועות לאחר מכן, כאשר קורט צירר בן ה-19 (לימים יעקב צור) מצא את עצמו בהמבורג, הציע לו שורד שואה לחפש את ברכמן. צירר התקשר לקאפו הוטיק שלו, שהציע לו מקלט לכמה שבועות. "כל מה שהוא יכול להציע לי היה תה עם ממתיק מלאכותי, "נזכר יעקב בגיחוך כעבור חמישים שנה.

וילי ולואיז נישאו בשנית. עד מהרה הוא שב לכלא, על גניבה; הערותיו על הרשעות קודמות היו פשוט "אשוויץ". מאוחר יותר, חזר לעבוד כצבעי, וכאשר בריאותו החלה להתרופף בעקבות התקף לב שעבר, ניסה להגיש תביעת פיצויים כקורבן השלטון הנאצי, ללא הצלחה. זאת משום שהפיצויים (Wiedergutmachung) נועדו רק עבור אנשים שנרדפו מסיבות גזעיות, דתיות, או פוליטיות. ברכמן העיד במשפטי אושוויץ בפרנקפורט כנגד מעניו לשעבר. בתו היגרה לאוסטרליה, שם מתגוררים כיום כל שלושת נכדיו. ברכמן נפטר ב-1982 ונקבר בבית העלמין באוינדורף (Öjendorf).

כאשר אנו כותבים את ההיסטוריה של השואה, אנו שוכחים לעתים קרובות מדי את האנשים הקטנים כמו ברכמן, שהפכו לפושעים מתוך עוני. הם גורשו ללא כל הליך משפטי למחנות ריכוז. לאחר המלחמה, במצב בריאותי מדורדר, לא היתה להם גישה לשילומים. שלא כמו "פושעים מועדים" אחרים שהצטרפו למרצחים, ברכמן לא איבד את האנושיות שלו ועזר ככל שיכל. זו הסיבה שעלינו להכיר בגבורתו. יחד עם פרנק גרינוואלד ועמית של יד ושם, אני מנסה להביא לכך שברכמן יוכר כחסיד אומות העולם.